

sesce mladim, naj se mladi po životu, starka pa okoli gobca namažejo z žganjem, brinovcem ali pivom (olom), kajti obilne skušnje učijo, da duh teh reči sprijazni starko z mladimi.

Pri ovcah je včasih treba, da se volna okoli in po vimenu postrže, da jagneta morejo lože do sescev, in sesaje ne požirajo volne.

Živina potrebuje, zlasti po težkem porodu, počitka in večji skrbi; naj ostane pri pokoju v gorkem, pa ne presoparčnem hlevu, in če je zdrava, naj se ji daje, pa malo na enkrat, tečne klaje, močnate pijače. Najmanj 8, pa tudi 14 dni naj bo brez dela.

Mlado živinče naj sesá pri materi, če bo za rejo, delj časa in sicer tako dolgo, da zobé dobí in želodec dovelj močan postane; teleta, jagneta in koze naj sesajo 6 tednov, žebeta 6 mesecev; prasci in psiči tako dolgo, dokler kaj mleka v vimenu dobivajo in jih starke sesati pustijo.

### Gospodarske skušnje.

\* Da jabelka, hruške in češplje (slive) ne bodo črvice, naj se veje drevja, kadar začne cvesti, poškopijo z vodo in jesihom; v ta namen naj se 1 del jesiha zmeša z 9 deli vode, in s škropilnico poškopé cvetni popki. Cesarska vrtnarska družba francoska je skusila in potrdila to jesihovo vodo.

### Gospodarske novice.

\* Indigo na Hrvaškem. Gosp. Devidè, tajnik hrvaške trgovske zbornice, je poskusil saditi indigo, ker je videl, da je hrvaški kraj za ta pridelek ves pripraven. S pomočjo c. kr. kupčijskega ministerstva je dobil dobrega semena te rastline iz Bombaya in Belize. Ker je gosp. Devidè prejel semena odveč, dobí ga od njega, kdor ga želi, ako ga že ni razdelil. Indigo je zeló draga modra (plava) barva; ako bi obrodila tudi pri nas ta rastlina, bil bi dobiček velik.

\* Na Goriškem se nadjajo dobre letine, ker je bolezen vinske trte znatno ponehala. Tudi svilorejci so zadovoljni; pridelek kokonov štejejo na 300.000 funtov do 500.000 gold. v vrednosti.

\* Tudi na Koroškem je bila letos sviloreja večidel srečna. Skrb svilorejcev — piše časnik koroške kmetijske družbe — pa se še le takrat prav začne, ko so kokoni dodelani in gospodarji ne vejo, kam bi jih prodali. (Tudi na Kranjskem je, žalobog, taka!)

\* „Slov. Gospodar“ priporoča „Haloško vinarico“ tako-le: „Lepe vinske Haloze so v nevarnosti znebiti se skoro domačih gospodarjev ter tujcem pasti v oblast; treba je tedaj pomoči in ta bi po mojem mnenji bila veliko vinarsko društvo, ktero bi se menda prilično imenovalo „Haloška vinarica“; ta naj bi obsežala vse Haloze počenši od Laporja pri južni železnici tje do Vinice na Bezjačkem. Tega društva bi se moralo udeležiti kolikor največ Haloških vinogradarjev, posebno razumnejših in primožnejših, plačujočih malo letnino. Namen bi mu bil: pomoč denarna ubožnejšim vinogradarjem, zboljšanje trsnega nasada (ker še ni primeren in ne daja prav okusne kapljice), vvedenje vzornega obdelovanja, vinotrštvo, zadolžena zemljišča reševati dolgovi, kupovati vinograde ter prodajati po zmerni ceni marljivim viničarjem tako, da bi je ti na več obrokov, p. deset, poplačali. Tako bi se ohranilo, kar še ni v tujih rokah, ter po letih pridobila večina prodanih gornin.“ — Gotovo je ta nasvet resnega prevdarka vreden.

### Cena kuhinjske soli.

Po novi postavi je cena za dunajski cent kuhinjske soli taka: V Gmunden-u in Ischl-u kamenena sol po 5 gold. 80 kr., v Halajnu kuhana sol po 5 gold. 20 kr., v Vilički in Bohniji kamenena sol po 5 gold. 60 kr., v Pirani in Koprju bela morska sol po 5 gold. 24 kr., v Dalmaciji bela morska sol po 4 gold. 4 kr., siva po 2 gold. 60 kr., v Trstu bela morska sol po 5 gold. 40 kr., v Voloski bela morska sol po 5 gold. 44 kr. Za prebivalce Salcburškega je ustanovljena cena (limito) halajnske kuhane soli po 4 gold. 90 kr., — za prebivalce v Istriji bela morska piranska in koperska po 4 gold., tržaška po 4 gold. 26 kr., vološka po 4 gold. 20 kr., — za ribiče v Istriji in Gradu za osoljevanje rib: piranska in koperska po 2 gold. 40 kr., tržaška po 2 gold. 50 kr., vološka po 2 gold. 60 kr., za ribiče dalmatinske pa dalmatinska morska sol po 2 gold. 22½ kr.

### Kmetijske kratkočasnice.

\* Zakaj Jurčkov Jaka grah ponoči sadi? — Pavle: Povej mi vendar, sosed, zakaj sadiš ti grah ponoči? — Jaka: E, zakaj ti ne bi povedal! Poprej so zmiraj vrabci gledali, kam da seme pokladam, in pozobali so mi ga vsega. Zdaj ga sadim ponoči, da me ti štrkovci ne vidijo.

\* Kako se vreme v pratiki nareja. Tiskar v Komornu je pred mnogimi leti izdajal magjarsko pratiko, v kateri je za vsaki dan bilo vreme prerokovano. V rokopisu, po katerem se je pratika tiskala, pa je pisatelj za 13. dan svečana pozabil začrkati vreme. Pratika se ima že tiskati, a zdaj se pogreša vreme za 13. svečana. Stavec pošlje fanta do gospoda; al ta je bil v kavarni in je kvartal. Fant stopi k njemu in mu reče, da 13. svečanu ni vreme pripisano v pratiki; v istem hipu pa zgubi gospod pagata, ki ga je za „ultimo“ napovedal; ves razkačen zarad te zgube zarentači: „da bi ga strela“ — Fant misli, da strela veljá pratiki ter teče v tiskarnico in velí, da se vpiše strela. Pratika tedaj prerokuje hudo vreme 13. dan svečana tistega leta in vse se norca dela iz neumnega pratikarja. Al glejte! naključilo se je, da je tisto zimo res 13. svečana zeló grmélo in od tistihmal bi glavo zastavili kmetje okolice komornske, da je ta pratikar pravi vremensk prerok.

### Slovstvene stvari.

#### Predlog Matici slovenskej na blagohotni prevdarek.

Podpisani stavi sledeči predlog:

„Naj blagovoli Matica slovenska zaključiti, da se ima razpisati proglas, v katerem naj se pozovejo slovenski rodoljubi na nabiranje narodnega literarnega blaga, v ktero spadajo: 1. narodne pesmi, 2. narodne pripovedke, 3. narodni pregovori, 4. narodni običaji, vraže, vganjke, igre in plesi, 5. osebni in topografični imenik.

Kar se tiče narodnih pesmi, imamo dvoje izdanj, naime Koritkovo in St. Vrazovo, oboje od 1839. leta. Od tistega časa posebnega izdanja ni bilo več. Mnogo se je pa med tem narodnih pesmi po raznih slovenskih knjigah in časopisih ponatisnilo, na pr. v kranjskeji „Čbelici“, v „Glasniku“, „Koledarčku“ itd. Veliko jih pa še leži v rokopisih. Tukaj napomenim

samo St. Vrazovo literarno zapuščino, in boje zelo bogato zbirko, katero gosp. Matija Majar hrani, in kakor sem osebno od njega izvedel, že za natis narejeno ima. Pa tudi o tem ni dvomiti, da še marsikter drug naših rodoljubov hrani zbirko ali zbirčico raznih narodnih pesmi. In vse to že nabrano narodno blago naj si Matica slovenska priskrbi, in vsotno izdanje naših narodnih pesmi v svoje roke vzame. Razun že nabranih narodnih pesmi jih pa še gotovo mnogo nezapisanih v našem narodu živí, in te je treba kakor hitro mogoče zapisati, in tako pogube rešiti, kajti neovrgljiva prikazen je, da so se narodne pesmi v našem narodu posebno od tistega časa sem pozgubljevati začele, od kar je naše slovstvo jelo našemu narodu umetno stvorjene pesmi podajati.

Pa če smo že gledé narodnih pesmi dosta na slabem, smo gledé narodnih pripovedek še na slabšem. Posebnega izdanja nimamo do zdaj še nikakega. Le po časopisih (poimence v „Novicah“, nekdanjem „Vedežu“ in „Glasniku“) so sém ter tje nekatere beli dan zagledale. In še le M. Valjavec je pokazal, kako in s kolikim vspehom se dá na tem polji pri nas — ne le poberkvati, ampak žeti. Samo dobre volje je treba. Nabiratelje naših narodnih pripovedek bi jaz pa še posebno na one pripovedke pozorne naredil, ktere v sledečih predmetih govoré: o kurentu, o volkodlaku, o môri in torkli, o hudiču, vragu, zlodju, besu in šmentu, o škratu in škopniku, o krsniku, o tatarmanu, o morskih deklicah in povodnjem možu, o divjem lovcu, o ajdih in poganih, o rojenicah ali sojenicah, o belih ženah, o šimbiljah prorokiljah, o prèhti-babi, o copernikih in copernicah, o črni školi in črnem dijaku, o vedežih, o rokavnikih, o strahovih, o zmaju, lintvernu, modrosu, ožu, jari, beli pisani in gromski kači, o zakletih gradovih in zagreznjenih zakladih, o vkamenelih ljudéh, kako, kje in kdaj denarji cvetó, o pesjanih ali pesoglavcih, o zverinskeji vojski in tičeji svatbi, o vodi in ognju, o solncu in mesecu, o smrti in kugi, o stekleneji gori, o orjaših in štrceljnih ali palčnikih, o razbojnikih, o vetrovih, o kralj Matjažu, o turških in črnih vojskah, kako sta bojé svoje dni Bog in sv. Peter po svetu hodila itd. Tudi o sv. Lorencu in o sv. Jakobu se marsičesa pripoveduje; kje se nahajajo grmade in kaj narod o njih pripoveduje? s čim se poedini kraji dražijo, na pr. Ribničani na Kranjskem, Lemberžani in Varžejani na Štajarskem itd.

Tudi narodnih pregovorov posebnega izdanja nimamo. Sém ter tje jih je pa že precejšnje število ponatisnjenih. Narodni pregovori se sicer ne dajo tako nabirati, kakor pesmi in pripovedke, in le slučajno se v razgovoru more tû pa tam eden vjeti. S trdim uverenjem pa morem to izreči, da ima marsikter naših rodoljubov — ta po deset, oni po sto in več narodnih pregovorov zapisanih. Da! mogel bi enega imenovati, ki mi je že pred desetimi leti povedal, da ima preko osem sto narodnih pregovorov zapisanih. In ta njih daljnega nabiranja med tem gotovo ni zanemaril. Med narodne pregovore bi se morali tudi tako zvani gospodarstveni pregovori (bauernregeln) in sicer v posebnem oddelku vvrstiti.

Izmed narodnih običajev je včasih težko razločiti, kateri so prvobitni slovenski, kateri pa tuji, v teku časa k nam prineseni, in še le po vsem zbranem gradivu bo se dalo domače zrno od tujega osata vsako k sebi razločiti. Posebnega priporočila zaslužujejo običaji, ki so v navadi pri porodu, pri snubenji, pri ženitvanji, pri mrličih, pri pogrebu, pri sedminah, pri furežih ali kolinah, pri kupčiji na semnjih in pri tem enakih priložnostih. Narodnih običajev se je do zdaj samo nekoliko ženitvanjskih in pogrebnihtû pa tam po časopisih

priobčilo. Pa tudi v tej zadevi nam je celokupnosti treba.

Vraže se vganjajo posebno na badnjak, o Jurjevem, o kresu, na Ivanje, okoli bolanih ljudi in živine, kadar jej je, kakor narod pravi, „narejeno“, kadar otroci uroke dobijo, ali kadar je dete po kakej starej babi „obrano“ itd.

Narodne igre bi se dale najlaglje pri pastirjih opazovati, kateri, posebno kadar jih je več skupaj, na paši vsikaj vganjajo. Pa tudi pri družih priložnostih ob letu se razne igre igravajo. Ravno tako je s plesi, samo kaj se gledé teh bo težko še kaj narodnega našlo. V ta oddelek narodnega literarnega blaga bi se dale morebiti vmestiti tudi tiste stvari, ki se na narodni koledar odnašajo. Ker se javalne bo obilno gradiva za narodni koledar nabirati dalo, nisem za-nj posebnega oddelka predložil. Veliko je danov čez leto, za ktere v raznih krajih razna včasi kaj posebna imena imajo. Tudi te drobtinice so vredne, da se poberejo, Bog vé, kaj za njimi tiči. Tudi način lečenja (zdravljanja) ljudi in živine in opis narodnih nošenj bi se morebiti v ta oddelek postaviti dal, kakor tudi razne po Slovenskem navadne mere in vage.

Od celó velike važnosti bi bil imenik vseh slovenskih osebnih in topičnih (krajnih) imen. Tak imenik bi mogel slovenski **narodovnik** imenovati, kajti obsegati bi moral razun imen vseh Slovencev, tudi brojeve, koliko oseb nosi eno isto ime, in v katerem kraji se nahajajo. Pa tudi hišna imena bi se imela vvrstiti, ki niso manje važna od osebnih. Radi enote bi se moral za sestavljenje narodovnika poseben obrazec (formular) izdati. Poleg tega bi naš narodovnik sadržavati imel vsa topična imena, naime imena slovenskih mest, trgov, vasi, občin, okolic, pokrajin, cerkev, kapel in križev, gradov in razvalin, jezer, rek, potokov, studencev in močvirjev, imena planin, gor, hribov, gričev in bregov, imena ravnin, dolin, sotesk, klancev, jarkov in jam, cest, potov in mostov, imena njiv, travnikov in pašnikov, vinogradov in goric, lesov, host in gajev itd. itd. Pa ne samo imena tistih topografičnih krajev, ki se danes na slovenskih tleh nahajajo, bi se morala v narodovnik vzeti, ampak tudi tista, ki zdaj na magjarskih, nemških in italijanskih tleh stojé, za ktere naš narod pa svoja posebna imena ima. Za slovensko korenoslovje bi bil tak imenik neprecenljivo sredstvo za ustanovljenje korenin našega jezika, zakaj nikjer se niso korenike tako čiste, tako neoskrunjene ohranile, kakor ravno v osebnih in topičnih imenih. In gledé na to bi bilo jako ugodno, kaj bi se pri imenih nepoznatnih korenin, kratek opis dotičnega predmeta pridodal. Tudi za našo narodno statistiko bi bil naš narodovnik najčisteji vir, iz kterega bi se marsičesa zjemati dalo. Najlaglje bi se dal slovenski narodovnik sestaviti na temelju imenikov, ki bi se po poedinih župah (farah) naredili. In v tem obziru se nam je obrniti do naše rodoljubne duhovščine, ki je tako vneta za vsak napredek našega naroda. Brez njene pripomoči do osebnega imenika ne bi nikako mogli priti, ker ona vodi zapisnike o gibanju ljudstva. Če imamo v vsaki slovenski župi (fari) le enega, ki bi se hotel sestavljenja osebnega in topičnega imenika lotiti, je vspeh zagotovljen! Sicer bi nam tudi zemljiščine knjige utegnile sestavljenje topičnega imenika znatno olajšati; al če pomislimo, da je uradništvo sploh našim narodnim podvzetjem protivno, da nam bi bilo od Poncija do Pilata dovoljenja iskati in prositi, je bolje, da jim ne delamo napotka; in potem bi zemljiščine knjige moral trdi filolog pregledati, zakaj v njem so slovenska topična imena skozi in skozi napačno zapisana, trdega slovenskega filologa pa ni povsod tam najti, kjer se zemljiščina

knjiga hraneva. Idi tedaj na neposredni vir, to je, nabirajmo imena iz ust samega naroda.

Moje osebno prepričanje je to, da se nabiranje vsega narodnega literarnega blaga, kakor sem ga tukaj razložil, more le pod pokroviteljstvom in po napotku Matice slovenske izposlovati. Sile poedinca, pa da so še tolike, tolike peze zmagati ne morejo. Že gromada tolikega gradiva mora poedinca potlačiti. In zato je vsako po poedincu nabrano in izdano delo polutansko.

Za nabiranje naj bi se odredil najmanje rok od enega leta, na pr. leto 1869. in sicer zato, ker se, kakor sem že v svojem prvem listu napomenil, neke stvari le ob posebnih letnih časih, ob stanovitih gospodarstvenih opravkih, hišnih pripetkih, božjih potih itd. nabirati morejo. Tako se narodne pesmi popevajo najraje ob žetvi in metvi, na teriščih in periščih, na paši, pri kožuhanji, v berbi in pri enakih opravkih. Pripovedke pripovedujejo se, kakor vsak vé, najraje ob dolgih zimskih večerih, kadar kolovrati brné itd.

V narodnem literarnem blagi leži sto- in tisočletna tradicija našega naroda, ki se nikoli pretrgala ni. In kdor hoče preteklost našega naroda do korena razviti, ta mora preozgati vso njegovo ustmeno tradicijo, ki jo je v tolikem izobilju od zaroda do nas danas živih ohranil.

O vrednosti in važnosti narodnega literarnega blaga govoriti, bilo bi odveč, kajti narodno literarno blago je za nas ravno tolike važnosti, kolikoršne slovenski slovar, ki se ravnokar za natis vredeje. Filozof bo našel v našem narodnem literarnem blagu nazore našega naroda o bitju, o življenju, o vesvoljnosti, o večnosti, o neumrjočnosti itd. Psiholog bo zasledoval po njem značaj, način mišljenja in dušne zmožnosti našega naroda. Historikar bo našel marsiktero črtico, ktera se ne dobi v nobenem arhivu, posebno gledé na našo kulturno historijo in mitologijo. Filolog bo tudi našel marsičesa zanimivega, marsiktero še ne poznano besedo, al že poznano v drugej morebiti pravilnej in prvobitnej obliki, zabilježiti si bo mogel marsiktero lepo frazo, in čudil se bo lahkoti, s ktero naš narod sintakso rabi. Naš pismen slog se zato tako neukretno giblje, ker smo še vse premalo narodno sintakso proučili. Jurist bo v našem narodnem literarnem blagu našel marsiktero zrnco, ki mu bo razjasnilo nazore našega naroda o pravnih zadevah, in ta zrnca bodo kdaj zaželjeni poddatki za ustanovljenje slovanskega prava! Pa tudi kar se v ožem smislu slovstvene vrednosti našega narodnega literarnega blaga tiče, ki jo imata kritikar in estetikar tehtati, mislim, da je v njem več peze, nego li v marsikterem efemernem umetnem proizvodu. Umetno literarno blago se mora preživeti in ostareti, narodno nikdar, da! čem stareje je, tem vredneje je. Sploh bi pa djal, da mi danas vse važnosti in vrednosti našega narodnega literarnega blaga dostojno oceniti še nismo v stanu, in da bo dostojna ocemba njega našim zanamcem v nalogo pasti morala.

Mi danes živeči izpolnimo že s tem do vrha svojo dolžnost, če to blago na kup in pod streho znosimo, da konec za vselej ne vzame pod nevihtami današnjih burnih časov.

„Posito sed non concessio“, da našemu narodu ni sojeno kot narodna oseba živeti, nego da ga bo ne mara osoda polabskih bratov dostigla, ter da bodo čez-nj valovi germanskega in romanskega morja plahutnili zagreznuvši ga v večno pozabljenost; — za ta slučaj bomo vsaj v nabranem našem narodnem literarnem blagu spomin svoj zapustili, ki bo živo pričal, kakovi smo bili, kako smo mislili, kje in kako živeli.

H koncu pa še nekaj. Narodni pregovor pravi: „zastonj se še mački ne brezajo.“ Za dober vspeh na-

biranja našega narodnega literarnega blaga je porok denarna nagrada, ki se bo imela nabirateljem obetati in plačati. Kdor hoče svoj trud Matici darovati, bilo bi mu na slavo in na čast! Al taka poklomba se od vseh pričakovati ne sme in ne more. In zato naj bi se v proglasu Matičinem nagrada ustanovila, in sicer za pisano pôlo, ker bo vredba vsega gradiva mnoga časa zahtevala, in je tedaj natis še daleč v zelenj gori. Pa naj se pri ustanovitvi denarne nagrade ne škrtja preveč, če nam resno do povoljnega vspeha stoji. Ker za nabiranje narodnega literarnega blaga ni treba ne visoke učenosti ne spisateljskih sposobnosti, zato se je mnogo nadtecateljev nadjati, če ne bo nagrada preveč škrtna. Marsikteremu dijaku siromaku ali učitelju na deželi bodeta na tak način groš ali dva v žep padla.

Ker pa utegne gromada vsega gradiva po mojem dozdevnem proračunu tolika biti, da leten Matičin dohodek ne bi nagrade za-njo zmagati mogel, hočem, ako se bode ta moj predlog „in thesi“ sprejel, poseben predlog gledé pokritja potrebnih stroškov predložiti.

V to ime Bog pomoz!

V Zagrebu.

Ferdo Kočevar.

## Národne stvari.

### Prvi slovenski tabor.

Pri zadnjem naznanilu iz Haloz je bilo povedano, da bo 1. slovenski tabor (meeting) v Ljutomeru, samo ako ga vlada dovoli. Naznanjam danes, da ga je vlada dovolila in da bo, ako Bog dade in sreča junaška, naš narod pri nas 9. avgusta popoldan prvokrat pod milim nebom politiški meetingoval. Namen tega tabora je, da se gola in suha teorija, skrita pod 19. §§. državnih osnovalnih postav, od vseh strani posveti in da visoka vlada in naši slovenski državni poslanci izvejo na tanko in na drobno, kako si naš narod ob bregovih Mure in Drave djansko izpeljavo narodne ravnopravnosti misli in predstavlja.

Dragi rojaki! gotovo je to važen moment v življenji našega naroda, kajti on stopi s tem djanjem iz čitalniškega radovanja in rajanja prvokrat samostalno na politiško polje. Pridite toraj iz vseh krajev Slovenije na ta dan obilno obiskat, da bote na svoje oči videli, kakošna bo ta naša prva poskušnja v politiškem meetingovanju.

V Ljutomeru 25. julija 1868.

Dr. V. Zarnik.

### Homatije tržaške.

Znane so bralcem našim žalostne dogodbe, ki so se začele 10. dne t. m. Potihnil je očitni plamen, al pod žrjavico še tli ogenj. Mestni zbor je izdal skor vsak dan kak razglas, da bi meščane pomiril; poslal je celó deputacijo na Dunaj s pismom, v katerem od ministra notranjih oprav zahteva sledeče: 1. da se ostro preišče, kako se je (10. in 13. dne t. m.) policija obnašala; 2. da se imenujejo za vodstvo javnih uradov domače (laške, se ve da!) osebe, ki jih imajo ljudje radi, ali pa take tuje, ki so nepristranske in imajo sploh potrebne lastnosti; 3. minister naj bi pripomogel, da se okolični batalijon pravilno razpusti; 4. policija v mestu naj bi se izročila municipiju samemu; 5. da municipi sme napraviti posebno mestno stražo; 6. dokler ni ta mestna straža napravljena, naj bi skrbeli za javno varnost za to odbrani meščani; 7. vojaščina naj še na dalje patroluje; 8. dosedanja vojaška in civilna policijska straža naj se odpravi.